

SOM MISSIONÄR I BOTSWANA

Av Ingvar Hermansson

I Julhälsningar för 1997 skrev jag om ”Minnen från 30 år som afrikamissionär”. Jag berättade då om min makas och mina år som missionärer i Rhodesia (Zimbabwe) där vi arbetade i den evangelisk-lutherska kyrkan.

I början av 1978 kom vi att fortsätta vårt arbete som missionärer, men då inom den evangelisk-lutherska kyrkan i Botswana. Om kyrkan och missionen i Botswana och våra minnen därifrån skall jag nu berätta.

Karta över Botswana.

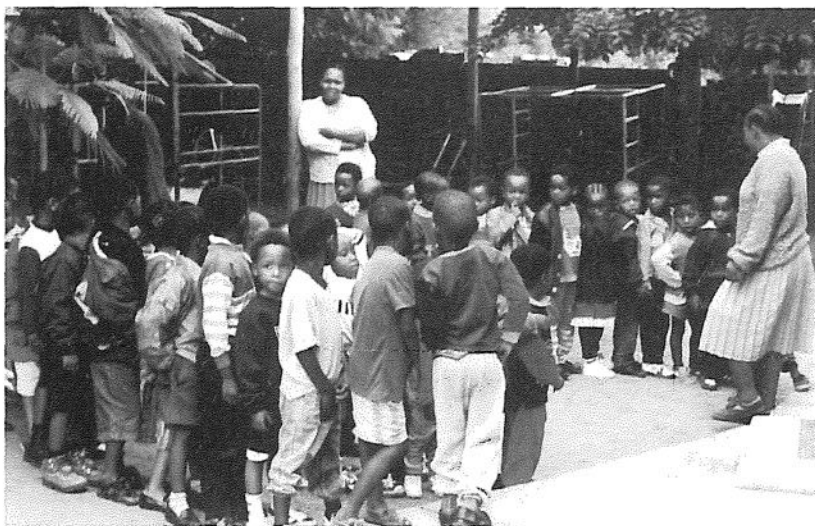
Landet Botswana

Botswana (= ”där tswanafolket bor”), som till ytan är 1 1/2 gånger så stort som Sverige, har en befolkning på drygt en och en halv miljon invånare. Därmed hör Botswana liksom Namibia till de glesast befolkade länderna i Afrika.

Huvuddelen av landet, c:a 80 % av dess yta, utgörs emellertid av Kalahari öken och även om det bor folk också i en stor del av ökenområdet, så betyder detta att vissa områden är tätare befolkade än andra. Detta gäller särskilt östra delen av landet, längs järnvägen från Sydafrika norrut mot Zimbabwe. Det är i sydöstra delen av landet som den evangelisk-lutherska kyrkan har flertalet av sina medlemmar, även om dess församlingar är spridda över större delen av landet.

Folket

Folket i Botswana är uppdelat på flera stammar och språkgrupper: Batswana, bakalanga, herero, bushmän (basarwa) och "färgade" (halv-vita) och ytterligare några mindre grupper. De färgade talar fö boernas språk, afrikaans. Det finns också en del bofasta vita i landet, men de är ganska få. Störst är dock gruppen batswana, vilka i sin tur är uppdelade på ett antal stammar.

Barnarbete i Itumeleng Center, i stadsdelen Broadhurst, Gaborone Församling.

I motsats till angränsande länder, såsom Sydafrika och Zimbabwe, har det i Botswana inte funnits några allvarigare rasmötsättningar, i varje fall inte mellan svarta och vita. Detta beror i första hand på att landet aldrig varit någon koloni och att de vita har varit så få. Det har närmast rört sig om folk i administrationens tjänst. Där har inte heller funnits några egentliga privilegier för vita, även om dessa

har haft det bättre ekonomiskt sett än de flesta av folket i övrigt. Vi upplevde det väldigt befriande, när vi kom till Botswana, att finna att man inte gjorde någon åtskillnad mellan olika raser. Senare fann vi emellertid att det kanske snarare fanns en omvänd rasåtskillnad i landet, dvs att man satte den egna rasen främst gentemot andra, t ex vita. Inte så att det fanns någon officiell rasmotsättning eller avoghet gentemot vita, men så att de motsättningar som då fanns i Sydafrika spillde över till Botswana inte minst genom de många botswanier som arbetat i gruvorna i Sydafrika och mot slutet av 1980-talet återvände hem. Det var ju inte minst i de sydafrikanska gruvområdena som rasåtskillnaden var särskilt kännbar. I Botswana fanns dock inga lagstadgade eller ens offentligt erkända rasmotsättningar. Däremot fanns det en viss spänning mellan de olika inhemska ras- och språkgrupperna. Det gällde både bakalanga i norr och bushmännen i söder. De förra, som ansågs som goda och flitiga arbetare, anklagades för att de tog arbetet ifrån de mindre arbetsvilliga batswana. Bushmännen å sin sida ansågs för en lägre stående ras som man såg ned på. Det fanns t o m tradition av att batswana använt och kanske fortfarande använde sig av bushmän närmast som slavarbetare.

Kallade till arbete i Botswana

De lutherska kyrkorna i Sydafrika kom i mitten av 1970-talet att förenas till en kyrka, ELCSA. I denna kom den lutherska kyrkan i västra Transvaal att ingå som ett av fem stift, med Rapoo som biskop. Man fann då att man hade brist på präster och saknade någon som kunde placeras i den nya gruvstaden i nordost, Selebi-Phikwe, där det var aktuellt att börja lutherskt församlingsarbete. Kyrkan vände sig därvid till SKM för att höra sig för om de kunde ställa en missionär till förfogande för detta nya arbete. Denna förfrågan från ELCSA gjorde att SKM tog kontakt med Tyyne och mig, för att höra om vi skulle vara villiga att arbeta i Botswana. Vi förklarade oss beredda att åta oss det uppdraget och så blev vi på nytt missionärer i Afrika. Redan året före hade SKM skickat en svensk lärare till Botswana för att arbeta vid det lutherska sjukhuset i Ramotswa, som jag skall berätta om senare. Efter oss skickade SKM också två sjuksköterskor för att arbeta vid en sjukstuga i Middlepits i Södra Botswana.

Gudstjänsterna i Selebi-Phikwe firades de första åren i prästbostadens vardagsrum, som var ganska rymligt.

Utvecklingen inom kyrkan i Botswana under 1978 ledde till att ELCB bildades mot slutet av året. I och med ELCBs tillkomst kom vi att i fortsättningen vara knutna till den inhemska lutherska kyrkan med detta namn och stod inte längre under ELCSA. Jag förbigår i fortsättningen nästan helt de frågor som hörde ihop med den utveckling som berodde på konflikten mellan ELCSA och ELCB.

I början av april 1978 kunde vi resa. Vi lämnade Sverige den 3 april, denna gång med flyg. Båtresa var nu inte längre aktuell för utresande missionärer. Flyget hade tagit över båtarnas roll för kommunikation mellan Europa och Afrika. Nu tog det inte längre veckor att komma fram till destinationsorten i Afrika – nu gick det på ett dygn! Vi reste från Landvetters flygplats. Resan gick först till Johannesburg, där vi skulle byta till ett betydligt mindre plan. Det visade sig vara ett gammalt mindre DC-plan. Flygplatsen där vi skulle landa var heller inte mycket att skryta med. Gaborone flygplats hade då inga asfalterade landningsbanor alls utan endast gräs – eller snarare jordbanor. Vi blev i bokstavlig mening tagna ner på jorden igen, för det land vi kom till syntes mest bestå av jord och sand och möjligen gräs och taggiga akaciaträd.

Huvudstaden Gaborone, som vi kommit till, var inte heller särskilt imponerande med sina 28.000 invånare. Inte ens gatorna var

överallt asfalterade eller stensatta. Det mesta var grusvägar eller helt enkelt jord.

Vi blev mötta på flygplatsen av dr Ishmael Noko, som då var lärare vid universitet i Gaborone, nu generalsekreterare för Lutherska Världsförbundet i Geneve. Han tog oss till församlingens prästgård där prästfrun tog emot oss och bjöd på te och skorpor, i enlighet med familjens spartanska livsstil i övrigt, kunde vi förstå.

Efter en stunds uppehåll i Garborone kunde vi resa vidare till samhället Ramotswa, där prostens residens och kontraktets största församling fanns. Den hade rent av karaktären av ”moderförsamling” till många av de mindre församlingarna. Vi inkvarterades i ett av sjukhusets logement för sjuksköterskeelever, för där var det tänkt att vi skulle bo i ett par små rum under vår språkstudietid. Där var det något stökigt med målare och andra byggnadsarbetare i full gång under dagarna. Taket hade nämligen blåst av huset under en kraftig storm en tid före vår ankomst och man var i full fart med att restaurera byggnaden.

Våra studier i setswanaspråket som är Botswanas officiella språk började redan första veckan. Till en början deltog vi i undervisningen vid en språkskola, BOC, som är ett orienteringscenter för dem som kommer till Botswana för att arbeta i statlig eller privat regi. Där får man en månads intensiv undervisning i språket och folkets seder och bruk, vilken dock endast kan ge de första grunderna i språkets bruk. Därefter får man fortsätta att få språkundervisning på annat sätt. För vår del lyckades vi finna en språklärare som kunde ge oss privat undervisning några timmar varje dag under de närmaste tre månaderna. Efter en månad kunde vi dess bättre få flytta in i ett för tillfället tomt hus i staden, medan ägarna befann sig på semester i England. Enda villkoret var att vi tog hand om familjens hund och katt under deras frånvaro! Där bodde vi sedan i tre månader under våra fortsatta språkstudier innan vi skulle flytta vidare till Selebi-Phikwe, där vi skulle ha vårt arbete.

Åren i Selebi-Phikwe (1978–1984)

I augusti flyttade vi till Selebi-Phikwe, gruvstaden i nord-östra Botswana. Till en början skulle vi emellertid fortsätta med våra språkstudier samtidigt som vi började vårt församlingsarbete.

Vägen mellan Gaborone och Selebi-Phikwe var vid denna tid

När kyrkan blivit färdig hölls söndagsskolan i församlingssalen före gudstjänsten.

endast delvis asfalterad. Ungefär halva sträckan, c:a 20 mil, var dålig grusväg med meterhöga sandvallar på båda sidor om vägen så att det var som man körde i en torr flodfåra. I mitten av vägen låg en hög sandås som man kunde bli hängande på med bilen om man inte såg sig för. Det hände oss en gång att vi verkligen blev hängande på en sådan sandbank, så att bilen inte kunde fortsätta. Då fick vi uppleva något av "änglahjälp". Inom två minuter kom en fyrhjulsdriven större bil och hjälpte oss loss. Detta hände två gånger på samma väg, innan vi kom fram dit vi skulle. Selebi-Phikwe var då en ung stad, grundad i slutet av 1960-talet, när nickel- och koppargruvan öppnades. Redan efter tio år hade invånarantalet stigit till c:a 30.000. Många av gruvarbetarna bodde i enkla ruckel i slumliknande förstäder, där de inte behövde betala dyra hyror, vilket de annars måste göra, för hyrorna i Botswana var mycket höga. I slumområdena fanns varken gatunamn eller riktiga gator eller vägar, utan man fick ta sig fram mellan husen så gott det gick. Det enda sättet att finna vägen till någons bostad var därför att någon, som kände till var en person bodde, visade vägen. Det låg burkar, plast och annat skräp nästan överallt och ingen brydde sig om att samla upp det. I det fallet var slumområdena i Selebi-Phikwe inget undantag från andra städer i Botswana för 20 år sedan.

I motsats till slumområdena var stadens centrala delar relativt fria från sådant skräp. Där fanns det moderna bostäder och asfalterade gator. Gatunamn var det emellertid sparsamt med, och även om de

fanns så var de oftast inte utmärkta med synliga skyltar. Däremot var husen numrerade, så att man med hjälp av en tryckt gatuplan hjälpligt kunde orientera sig.

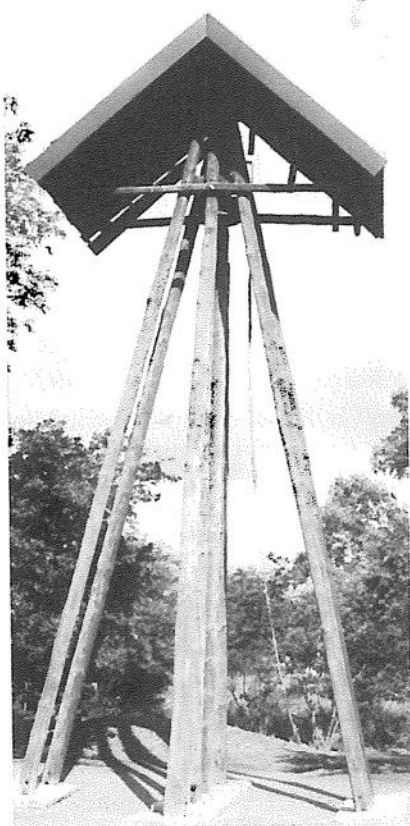
Både gruvarbetarna och folket i övrigt i Selebi-Phikwe kom från alla delar av landet och också från grannländerna, Sydafrika och Zimbabwe. Där fanns också gruvfolk från Europa och Amerika, vilka kommit för att arbeta som experter för längre eller kortare tid.

Över huvud taget var det stor omsättning på folk, vilket hade en märkbar inverkan inte minst på missionens och kyrkornas verksamhet.

En liten luthersk församling fanns

Den lutherska församlingen bestod huvudsakligen av folk som kommit från någon av församlingarna i södra delen av landet, bl a Ramotswa. Den hade fram till vår ankomst varit ledd av en lekman, Johnson Mongatane *Mongatane*, som var anställd som arbetsledare i gruvan. På söndagarna samlade han församlingen till gudstjänst, resp söndagsskola för barnen. Några gånger om året brukade någon av de lutherska prästerna längre söderut komma och förrätta nattvardsgudstjänst, dop m m. I övrigt hade församlingen innan vi kom dit fått klara sig själv både när det gällde ekonomi och annat. Gudstjänsterna hade man firat i en enkel skola under torftiga förhållanden. Ofta höll man på att städa lokalen så att dammet stod som ett moln i rummet, när vi kom för att fira gudstjänst. Till en början fortsatte vi att samlas där även sedan vi kommit dit. Efter en tid fann vi emellertid att det skulle vara bättre att verksamheten flyttades till vår bostad, där vi hade ett relativt stort vardagsrum. Så skedde också och därefter hölls våra gudstjänster och annan verksamhet i vårt hem. Vi hade helt enkelt en "huskyrka" (jfr Apg 5:42, Filemon v 2). Så fortsatte det i mer än tre års tid, tills vi hunnit bygga kyrka. Det var först år 1981 som byggandet av kyrka och prästgård kom igång och det tog mer än ett år innan kyrkan stod färdig. Kyrkobyggnaden bestod förutom av själva kyrkorummet med sakristia, av konfirmandsal, församlingssal, ett litet kök samt expeditions- och förrådsrum. Huvudparten av pengarna kom från SKM. Men många minns säkert att vi fick bidrag till vårt kyrkbygge från många församlingar i Göteborgs stift. Särskilt tänker vi på Elin Gäre i Sätilla, som varmt ivrade för vårt arbete och samlade bidrag

till det. Detta fortsatte hon med, när hon senare flyttade till Johannebergs församling i Göteborg. Framför allt gällde detta kostnaden för inredning av kyrka och församlingshem samt klockstapeln med kyrkklockan, som var skänkt från Sverige. Jag kan här inte gå när-

Klockstapeln i Selebi-Phikwe. Kyrkklockan skänktes av missionskretsen i Johannebergs församling i Göteborg.

mare in på detaljerna i övrigt kring byggandet av kyrka och prästgård. Men det var en oerhört intressant period, som också var prövösam av olika skäl. Det berodde inte minst på den kris som kyrkan i Botswana befann sig i. Om den finns det mycket att berätta, som jag inte närmare kan gå in på här. Den som vill veta mer om kyrkans situation och kris i början av 1980-talet hänvisas till mina tidigare artiklar i Julhälsningar, särskilt då Julhälsningar för åren 1978 och 1980. Men svårigheterna hade också att göra med den ekonomiska kris som i början av 1980-talet hotade hela gruvprojektet i Selebi-Phikwe. Det fanns under några års tid ett överhängande hot om nedläggning av gruvan, vilket bl a gjorde att vårt kyrkbygge blev försenat med flera månader under 1981–82. Hade gruvan

stängts, så hade hela Selebi-Phikwe dött och blivit en spökstad, övergiven av de flesta. Dessbättre blev det inte så. Men först så småningom fick vi veta hur allvarligt läget hade varit en tid och att det fanns något som störde den till synes lugna ytan kunde man märka.

Både vi och de missionärer som kommit till Selebi-Phikwe efter oss fick erfara de speciella svårigheter som kan vara förknippade med missionsarbete i en gruvstad som Selebi-Phikwe.

Även klimatet är kärvt. Man påminns inte utan skäl om hur det

var för israeliterna under deras 40-åriga vandring i ökenlandet på väg ut ur Egypten enl 2 Mos 13:20: ”då bröt de upp från Suckot och slog läger i Etam, åt öknen till”. För öknen är aldrig långt borta någonstans i den delen av Botswana, och vi upplevde det både bokstavligt och som en andlig verklighet. Detta var erfarenheter som vi delade med andra samfunds missionärer. Jag har redan nämnt det förhållandet att befolkningen inte var bofast, utan tvärtom mycket rörliga. Den katolske prästen i Selebi-Phikwe, som arbetat där några år innan vi kom dit, sade vid ett tillfälle, att han efter tio år hade funnit att ingen av de församlingsmedlemmar som fanns när han kom dit nu fanns kvar. Alla hade flyttat och andra hade kommit i deras ställe. Vi gjorde samma erfarenhet – efter några år hade de som först fanns där försvunnit och ersatts av andra. När det gällde dem som redan var kristna var det dessutom så att man fortfarande ansåg sig tillhöra den församling man kommit ifrån. Det var dit man betalade sina avgifter och ofta var det dit man tog sina barn när de skulle döpas eller konfirmeras. I Selebi-Phikwe fanns också många andra kristna samfund representerade: katoliker, anglikaner, metodister, reformerta m fl. Det fanns också ett otal halvhedniska sekter, förutom Jehovas vittnen, mormoner och andra. Det är ju utmärkande för stora delar av södra Afrika att antalet religiösa samfund och kyrkor är mycket stort. I Botswana fanns det då och finns fortfarande mer än 100 sådana s k ”kyrkor” registrerade. Många av dessa fanns också i Selebi-Phikwe. Det är nästan ofattbart att det kunde finnas så många samfund men det var verkligen så. Men det är ofta fråga om mycket små grupper, kanske bara en familj med dess närmaste anhöriga som medlemmar. Inte underligt då att det andliga klimatet inte bara var svåröverskådligt utan också komplicerat. För det betydde bl a att de människor som tillhörde de halvhedniska och de icke-kristna sekterna var svåra att nå fram till. De var helt enkelt inte mottagliga för kristen mission och många av dem ville bli räknade som likvärdiga med de kristna samfunden. En del av dem gjorde t ex anspråk på att få delta i det kristna råd, som fanns för samordning av viss gemensam social verksamhet. För övriga hedningar var det naturligtvis också förvirrande att möta en sådan mångfald av ”kyrkor” och det kan inte ha varit lätt för dem att förstå vilka samfund som med rätta kunde kallas kristna.

Som del av vårt regelbundna missionsarbete ingick att vi varje

Selebi-Phikwe prästgård, byggd 1982.

vecka besökte skolor där vi höll morgonbön. Vi fick då 15 min till vårt förfogande för att på ett enkelt sätt tala om vår kristna tro och vad som hör till den. Så kunde jag t ex över en 2-årsperiod gå igenom så gott som hela katekesen vid en skola med drygt 1000 elever. Morgonbönen ingick i schemat som inledning till dagens undervisning. Den var ett slags morgonsamling, varvid eleverna stod uppställda i led, varje klass för sig och den var obligatorisk även för lärarna. Sång och en kort bön ingick i morgonbönen.

Vi besökte också regelbundet fängelset i stadens utkant. Det var en verksamhet som skedde i samarbete med några andra samfund, varvid vi turades om att hålla gudstjänst eller andakt där en gång i månaden. Vi höll en enkel gudstjänst med predikan, psalmsång och bön, varvid vi alltid hade några av församlingens medlemmar med oss. Verksamheten samordnades av en person anställd av staten med uppgiften att vara fängelsets kaplan. Deltagandet var naturligtvis frivilligt, men det kom alltid en relativt stor grupp interner för att delta i våra andakter.

Ibland hände det också att det bland fångarna fanns någon kristen tillhörande den lutherska kyrkan. Vid sådana tillfällen blev kristen litteratur, såsom andaktsböcker eller psalmböcker, som vi hade med oss mycket uppskattade. Vi var alltid beredda på att någon kunde komma och fråga efter kristen litteratur. Biblar brukade vi ha till hands för försäljning, om någon skulle vilja köpa en sådan.

Interiör från kyrkan i Francistown

Förutom mina uppgifter som församlingspräst hade jag också sedan 1981 uppgiften att som kontraktsprost ha ansvar för ett av kyrkans tre kontrakt, det "mellersta", som kallades för Central Circuit. Kontraktet sträckte sig från Pilane vid gränsen till Sydafrika i söder till Francistown i norr, en sträcka på nästan 600 km. Från Selebi-Phikwe till den församling som låg längst i söder var det omkring 500 km. Det var naturligtvis både kostsamt och tröttande att besöka de delar av kontraktet som låg längst bort och arbetet fick planeras därefter. Detta var inte alltid så lätt, då till kontraktsprostens uppgifter där nere hör att hålla nära kontakt med församlingar och präster i deras arbete genom handledning och rådgivning och annat. Man kunde också råka ut för små sorgglustiga episoder. En sådan var jag med om när jag skulle besöka en medhjälpare (äldste) i en församling längst i söder. Sista sträckan av vägen var närmast obefintlig som väg betraktad. Jag fick köra genom högt gräs, där jag bara kunde ana de två hjulspår som fanns. När jag passerade en gård flaxade hönsen omkring i gräset, som ofta är fallet på landsbygden i Afrika, men jag märkte ingenting särskilt i övrigt. Att något inträffat fick jag dock snart veta. När jag nått målet knackade en man på dörren och var mycket upprörd. Jag hade kört över en höna som ruvade sina ägg i gräset där jag kört. Naturligtvis erbjöd jag mig genast att betala vad hönan var värd. Men han var alls inte nöjd med detta. Jag hade ju dödat kycklingarna som snart

Selebi-Phikwe prästgård, byggd 1982.

vecka besökte skolor där vi höll morgonbön. Vi fick då 15 min till vårt förfogande för att på ett enkelt sätt tala om vår kristna tro och vad som hör till den. Så kunde jag t ex över en 2-årsperiod gå igenom så gott som hela katekesen vid en skola med drygt 1000 elever. Morgonbönen ingick i schemat som inledning till dagens undervisning. Den var ett slags morgonsamling, varvid eleverna stod uppställda i led, varje klass för sig och den var obligatorisk även för lärarna. Sång och en kort bön ingick i morgonbönen.

Vi besökte också regelbundet fängelset i stadens utkant. Det var en verksamhet som skedde i samarbete med några andra samfund, varvid vi turades om att hålla gudstjänst eller andakt där en gång i månaden. Vi höll en enkel gudstjänst med predikan, psalmsång och bön, varvid vi alltid hade några av församlingens medlemmar med oss. Verksamheten samordnades av en person anställd av staten med uppgiften att vara fängelsets kaplan. Deltagandet var naturligtvis frivilligt, men det kom alltid en relativt stor grupp interner för att delta i våra andakter.

Ibland hände det också att det bland fångarna fanns någon kristen tillhörande den lutherska kyrkan. Vid sådana tillfällen blev kristen litteratur, såsom andaktsböcker eller psalmböcker, som vi hade med oss mycket uppskattade. Vi var alltid beredda på att någon kunde komma och fråga efter kristen litteratur. Biblar brukade vi ha till hands för försäljning, om någon skulle vilja köpa en sådan.

Interiör från kyrkan i Francistown

Förutom mina uppgifter som församlingspräst hade jag också sedan 1981 uppgiften att som kontraktsprost ha ansvar för ett av kyrkans tre kontrakt, det "mellersta", som kallades för Central Circuit. Kontraktet sträckte sig från Pilane vid gränsen till Sydafrika i söder till Francistown i norr, en sträcka på nästan 600 km. Från Selebi-Phikwe till den församling som låg längst i söder var det omkring 500 km. Det var naturligtvis både kostsamt och tröttande att besöka de delar av kontraktet som låg längst bort och arbetet fick planeras därefter. Detta var inte alltid så lätt, då till kontraktsprostens uppgifter där nere hör att hålla nära kontakt med församlingar och präster i deras arbete genom handledning och rådgivning och annat. Man kunde också råka ut för små sorgliga episoder. En sådan var jag med om när jag skulle besöka en medhjälpare (äldste) i en församling längst i söder. Sista sträckan av vägen var närmast obefintlig som väg betraktad. Jag fick köra genom högt gräs, där jag bara kunde ana de två hjulspår som fanns. När jag passerade en gård flaxade hönsen omkring i gräset, som ofta är fallet på landsbygden i Afrika, men jag märkte ingenting särskilt i övrigt. Att något inträffat fick jag dock snart veta. När jag nått målet knackade en man på dörren och var mycket upprörd. Jag hade kört över en höna som ruvade sina ägg i gräset där jag kört. Naturligtvis erbjöd jag mig genast att betala vad hönan var värd. Men han var alls inte nöjd med detta. Jag hade ju dödat kycklingarna som snart

skulle ha kläckts och blivit höns som själva lade ägg, om inte hönan dödats! Så jag fick naturligtvis betala hela kalaset.

En annan gång fick jag brev från evangelisten i en församling långt bort (50 mil!). Han hade fått stopp i sin toalett och nu ville han att jag skulle komma och klara upp eländet åt honom! Själv kunde han ju inte förväntas göra något sådant!

Bröllopsbild från Garborone. Brudparet välkomnas till brudgummens hem.

Vi kom att arbeta i Selebi-Phikwe i drygt sex års tid. Tyyne, som formellt arbetade som församlingssekreterare, svarade för sådana uppgifter som söndagsskola, barn- och ungdomsarbete, församlingskören, kvinnogruppen m m. Hon höll också ett antal kurser för söndagsskollärare i de olika kontrakten och utarbetade i samband därmed material på setswana i två delar, för användning i kyrkans söndagsskolor. Materialet byggde på liknande material vi fått från Sverige och används fortfarande i församlingarna.

Till en början försökte vi också få kontakt med folket närmast gränsen till Zimbabwe, varifrån man på 1970-talet tagit kontakt med den lutherska kyrkan i Zimbabwe och bett att den skulle starta missionsarbete i deras område. Vi fann emellertid att den presbyterianska kyrkan redan hade verksamhet i området. Vidare var det tydligt att vad man menat med sin begäran om en ny mission i området inte betydde att man ville att vi skulle börja predika evang-

elium och undervis dem i Guds ord, utan att det var sjukvård man hade haft i tankarna. Detta hade vi emellertid inte möjlighet att erbjuda dem. I Botswana var det i huvudsak staten som hade ansvaret för denna typ av verksamhet. Den sjukvård som några missions-sällskap bedrev i området hade man börjat avveckla genom att staten övertog ansvaret för den.

Församlingen i Francistown

Närmare 15 svenska mil norrut från Selebi-Phikwe ligger Francistown, som är en av de äldsta städerna i Botswana. Staden grundades i slutet av 1800-talet, när järnvägen genom Botswana till nuvarande Zimbabwe byggdes. Under åren då vi arbetade i Selebi-

Bröllopsmåltiden tillreds för de många gästerna (hundratal).

Phikwe besökte vi Francistown en gång i månaden för att ta hand om en liten församling som fanns där. Vi kunde då samlas i den Anglikanska kyrkan inne i staden, vilken vi fick låna för ändamålet. Det var då ingen stor församling, men vid nattvardsgångarna deltog oftast ett 15-tal personer. Dessutom kom också en skara barn från de lutherska familjerna i staden. Så gott det gick försökte vi också då ordna konfirmandundervisning för några ungdomar där. Också här sökte vi efter en tomt för att bygga kyrka och prästgård på den och vi lyckades också till sist finna en. Kyrko- och prästgårdsbygget

där påbörjades under 1985 och kyrkan kunde invigas 1986. Församlingen i Francistown har sedan 1987 en egen präst. Sedan ett par år tillbaka är pastor G. E. Nkanga, som utbildats vid kyrkans prästseminarium, stationerad där. Där verkar också två finska kvinnliga missionärer i ett mycket imponerande slumarbete i församlingens regi. De har ett antal inhemska medhjälpare i arbete bland kvinnor, barn och ungdom.

Flyktinglägren i Selebi-Phikwe och Francistown med omnejd

I Selebi-Phikwe och Francistown fanns också två flyktingläger. De var närmast genomgångsläger för flyktingar från Zimbabwe, vilka sedan slussades vidare till olika läger inom eller utom landet. Många var helt enkelt på väg till militära utbildningsläger för gerillasoldater, vilka sedan skulle delta i inbördeskriget i Zimbabwe. Lägren drevs av Lutherska Världsförbundet, som ansvarade för flyktingarnas uppehälle m m. För ordningen svarade däremot botswanska staten genom sina militära och polisiära organ. Röda korset hade ansvaret för den rent medicinska vården.

Till flyktinglägren fick inte representanter för de kristna kyrkorna tillträde. Vi kunde alltså inte bedriva någon andlig verksamhet där, varken genom att ordna gudstjänster eller att besöka enskilda interner i självvårdande syfte. Särskilt gällde detta lägret i Selebi-Phikwe. Flyktingar som vi talade vid när de någon gång kunde få permission

Konfirmation i Gaborone församling.

för att besöka staden kunde berätta att deras interna ledare, som själva var flyktingar förbjöd dem t o m att ta med sig biblar in i lägret. Bibeln måste man lämna ifrån sig när man kom dit, om man hade någon. Motiveringen var att ”den som läser bibeln blir för vek för att vilja döda människor i strid”. Lutherska Världsförbundet hade ställt upp på och godtog de villkor som övriga involverade ställt upp för lägret, bl a förbudet för de kristna samfundet att få tillträde till lägret. Ett mera permanent läger upprättades efter hand i Dukwe, mellan Francistown och Maun. Där var reglerna något lättare och vi kunde några gånger göra besök där.

Församlingsarbete i Gaborone (1984–1987)

Vi lämnade Selebi-Phikwe i oktober 1984 för att överta arbete i Gaborone församling, 400 km längre söderut. För mig som kontraktsprost låg Gaborone betydligt bättre till. För den uppgiften var det närmast en nödvändighet att vi kunde flytta söderut, eftersom Selebi-Phikwe ligger i ena ändan av kontraktet.

Gaborone befinner sig sedan mitten av 1980-talet i stark tillväxt. På relativt kort tid fördubblades och över tre-dubblades antalet invånare i staden. Den snabba tillväxten tog sin början sedan man kunnat säkra stadens vattenförsörjning vilken under tidigare år varit ett stort problem.

Folkökningen gjorde att också kyrkans verksamhet växte till, både vad gäller planering och när det gällde församlingsarbetet som sådant. I stadsdelen Broadhurst kunde församlingen efter ansökan få köpa en kommunal tomt för att bygga kyrkolokaler. Tyvärr var tomten så liten att vi inte kunde bygga någon kyrka där, utan fick nöja oss med församlingssal med tillhörande utrymmen för barn och ungdomsarbete, samt prästgård. Där pågår ett viktigt och omfattande församlingsarbete under ledning av ett tyskt prästpar. Församlingen driver där också ett viktigt barndaghem, *Itumeleng*. Stadsdelen Broadhurst har omkring 20.000 invånare vilket kan ge oss en föreställning om vikten av det arbete som bedrivs genom Itumeleng. Huvudstaden har under de senaste åren också expanderat kraftigt västerut. I det distrikt som kallas Västra Gaborone kunde kyrkan i slutet av 1980-talet förvärva en bra tomt för att bygga kyrka och andra lokaler, däribland bostäder för församlingsarbetare. Men även här var den tomt som uppläts för oss för liten, vilket gjorde att det

blev trångt på tomten. Något utrymme för senare utbyggnad finns därför inte heller. Men byggnaderna är väl planerade och tomten har utnyttjats maximalt. *Galaletsang* församlingscenter står sedan några år färdigt och i bruk. Där bedrivs nu ett omfattande barn och ungdomsarbete, en finsk församlingspedagog svarar för barnarbetet och en annan finsk kvinnlig missionär arbetar bland församlingens unga.

Tyvärre beslöt kyrkan för tre år sedan att öppna prästämbetet för kvinnor, i likhet med ett flertal andra lutherska kyrkor i Södra Afrika. I detta sammanhang har såväl Lutherska Världsförbundet som ett par av de missionsällskap, som stöder kyrkans arbete, varit pådrivande. Efter beslutet att öppna prästämbetet för kvinnor har en kvinna prästvigts av biskop Robinson. I ämbetsfrågan står dock såväl Dansk Evangelisk Mission (DEM) som Stiftelsen SELMA på bekännelsetrogen biblisk grund och har öppet förklarat sig ta avstånd från prästvigningen av kvinnor. Biskopen har för sin del försäkrat att även motståndare till prästvigning av kvinnor utan hinder skall kunna arbeta inom kyrkan.

På besök i Gabane församling, där prästen I. Kalanke är kyrkoherde.

Arbete i kyrkans administration (1987–1991)

I slutet av 1987 beslöt kyrkans ledning att tillsätta en post som generalsekreterare (Executive Secretary). Efter att förgäves ha sökt finna någon lämplig inhemsk person för den posten beslöt kyrkans synod

i september 1987 att en missionär skulle utses till den posten. Detta ledde till att jag valdes som kyrkans förste generalsekreterare med tillträde kort tid därefter. Omständigheterna gjorde att jag därefter redan i början av år 1988 samtidigt fick ta över uppgiften som kassaförvaltare, varigenom jag också blev ansvarig för kyrkans ekonomi. Båda dessa uppgifter åvilade mig sedan fram till maj 1991, då Tyyne och jag avslutade vårt arbete i den lutherska kyrkan i Botswana. Det blev några intensiva år, inte minst därför att jag utöver mitt ordinarie arbete också ibland behövde åta mig uppgifter i församlingen. Vissa tider hade jag alltså att svara både för kyrkans administration och ekonomi och dessutom ta hand om församlingen i Gaborone med dess gudstjänster. När det gäller de två förstnämnda uppgifterna har man hittills tyvärr inte kunnat finna någon lämplig inhemsk person, som kunnat ta över någon av dem. Fram till i år har båda posterna varit besatta med missionärer. Till uppgiften som generalsekreterare utsågs nyligen E. Ndulu från Tanzania, medan kassaförvaltningen f n sköts av en tysk missionär, Reinhard Eckart, från Berlinmissionen. Kyrkans läge är i detta sammanhang bekymmersamt, eftersom man har svårt att finna lämpligt folk både för utbildning till präster och till andra uppgifter. Sålunda söker man nu en missionär som kan ersätta kassaförvaltaren när denne i börja av nästa år lämnar sin tjänst. Man söker också präster för några av sina för-

Lektion i stora salen i Woodpecker prästseminarium som också används för kurser för utbildning av söndagsskollärare och andra medarbetare i församlingarna.

samlingar. De prästkandidater som nu är under utbildning beräknas kunna bli prästvigda tidigast under år 2000. Till dess står sju pastorat utan präst, om man inte kan finna missionärer som tar hand om det arbetet. Under tiden kommer också flera av de äldre prästerna att pensioneras, varför behovet är stort och läget bekymmersamt.

Lutherska Teologiska Seminariet, LTS, Woodpecker

I mitten av 1980-talet kunde kyrkan påbörja en regelbunden utbildning av präster inom ELCB, i och med att SKM erbjöd sig att skicka en svensk präst för den uppgiften. Det var familjen Hans och Agneta Franze som då sändes ut till Botswana av SKM. Efter språkstudier kunde de starta den första fyraåriga prästkursen i januari 1986. Det skedde vid Ramatea, ett lutherskt center för i övrigt varierande verksamhet av mera socialt slag. Det blev emellertid för trångt för den teologiska utbildningen vid Ramatea och redan följande år, 1987, beslöt kyrkan att söka efter bättre lokaler för den teologiska utbildningen. Man fann en lämplig plats för detta i Woodpecker restaurang nära Gaborone, som nyss hade lagts ner och som kyrkan kunde förvärva. Därigenom kunde prästutbildningen flyttas till kyrkans egna lokaler redan i september 1987, till stort gagn för utbildningen av både präster och lekmän. Centret fick då namnet Lutherska Teologiska Seminariet, Woodpecker.

Förutom pastor Hans Franze, som blev rektor för seminariet, och hans maka Agneta som fick ta hand om administration, bibliotek, kök och andra uppgifter, undervisade också några av oss övriga missionärer i enskilda ämnen under den första prästkursen. Tyne undervisade t ex i kyrkohistoria under fyra års tid. Så kunde en första grupp av sex relativt väl utbildade män prästvigas i april 1991. Just nu pågår där en fyraårig teologisk kurs med 12 deltagare, fyra män och åtta kvinnor. De senare utbildas till diakonissor och kommer att diakonissvigas efter kursens slut. De manliga eleverna förväntas bli prästvigda i början av år 2000.

Sjukhus och kliniker

Endast ett lutherskt missionssjukhus har funnits i Botswana och finns alltjämt, nämligen Ramotswa sjukhus söder om Gaborone. Detta drivs gemensamt av den tyska hermannsburgmissionen (ELM)

och de båda kyrkorna ELCB och ELCSA. Sjukhuset har mycket gott anseende och många föredrar missionens sjukhus framför det stora statliga sjukhuset i Gaborone. Där finns både BB-avdelning, TBC-avdelning, en avdelning för döva (dövstumma) och medicinsk och kirurgisk avdelning. Sammanlagt har sjukhuset plats för ett hundratal inneliggande patienter. Antalet klinikpatienter är därtill mycket stort. Tidigare drev kyrkan en sjukstuga i Sehitwa i nordvästra Botswana, där tyska diakonissor var placerade, men sjukstugan där överlämnades för ett antal år sedan till lokala kommunala myndigheter.

Seminariets kapell. Klockstapel finns, som dock ännu saknar klocka.

Thuso handikappcenter i Maun

ELCB driver sedan snart tio år tillbaka en institution för handikappade i Maun i nordvästra Botswana. Thuso tar emot handikappade barn från i synnerhet norra delen av landet för vård och rehabilitering, en verksamhet som har fått stor betydelse för handikappvården i landet. Barnen får också kristen undervisning under sin vistelse vid institutionen. Personalen består av dels missionärer och dels inhemska arbetare, alla utbildade för sin uppgift att ta hand om blinda, döva, missbildade och andra handikappade.

På begäran av kyrkan återvände vi år 1993 till Botswana för att under en tid vikariera i Gaborone församling, medan en av de finska missionärerna, Risto Liljeblad, befann sig på hemmavistelse. Vi kunde då konstatera att arbetet i församlingarna fortsätter att växa och att det som gjorts under tidigare år inte varit förgäves. Men om det andliga arbetet växer och går framåt, så gör också dess motsats det, den sekularisering som är så påtaglig i Botswana liksom i Sverige. I detta gäller som i så mycket annat, att allt stillastående betyder tillbakagång. Kyrkan har stora bekymmer att brottas med. Sedan ELCSA drev igenom att ELCB måste utrymma kyrkor och präst-

Huvudbyggnaden vid Thuso handikappcenter, invigt 1989 av landets president.

gårdar som den inte ägde lagfarter till, trots att församlingarna övergått till ELCB, är man i stort behov av att bygga gudstjänstrum och prästgårdar. Stora ansträngningar görs att samla medel för detta. Detta tar emellertid tid och byggnadskostnaderna i landet är höga, varför det blir kostsamt och kommer att ta tid. Även en mycket enkel kyrka kommer att kosta minst 300.000 kronor. Därför behöver man hjälp utifrån så långt detta är möjligt.

ELCB är således i stort behov av hjälp, framför allt genom förbön, men också genom hjälp med arbetare och pengar till sin verksamhet. Kyrkan behöver fortfarande missionärer och då inte minst präster av den rätta sorten, som står för Guds ords sanning. Liksom i Sverige så är också i Botswana tron på Guds ord utsatt för angrepp från liberal teologi och moderna teorier, som gör Ordet till föremål

för omtolkning så att det passar det mänskliga förnuftet. Det som blir kvar blir då till sist ingenting annat än mänskliga tankar om ordet istället för tro på Ordet sådant som Gud gett oss det och som Jesus förklarar det genom sina apostlar. Vår uppgift är därför att ge vårt stöd till kyrkans arbete på sådant sätt att det blir till gagn för en rätt förkunnelse av evangelium och därigenom också ett bidrag till en rätt kristen mission i Botswana.

Vi ser nu med glädje och tacksamhet tillbaka på åren i Afrika både för att vi fått uppdraget att arbeta i missionens tjänst och för de rika erfarenheter vi fått del av genom detta arbete. Framför allt är vi tacksamma mot missionens Herre för att han tagit oss i sin tjänst i det viktiga uppdraget som missionärer.

Jagva Hermansson